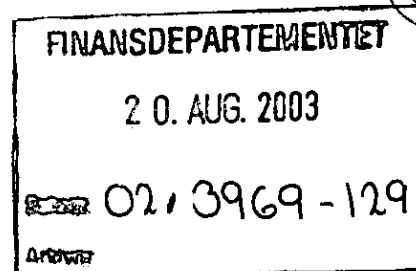

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Til avdelingsdirektør Knut Thonstad

Skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling - Nasjonal Agenda 21

NHO viser til Finansdepartementets brev av 20.06.2003, der det bes om innspill til Regjeringens skisse til handlingsplan for bærekraftig utvikling. I det følgende vil vi kommentere noen sider ved planen og bidra med konkretisering på prioriterte områder. Vår høringsuttalelse representerer hele NHO-fellesskapet med landsforeninger, bransjeforeninger og regionforeninger. NHO representerer 16.000 medlemsbedrifter. Vi viser også til NHOs tidligere innspill til arbeidet med Regjeringens handlingsplan datert 11.6.03, 23.01.03 og 05.04.02.

NHO er av den oppfatning at det ikke er noen motsetning mellom konkurransedyktige og lønnsomme bedrifter, og bærekraftig utvikling. Vi støtter Regjeringens satsing på et sterkere fokus på bærekraftig utvikling nasjonalt og internasjonalt. Lønnsomme bedrifter basert på seriositet og kvalitet er nettopp næringslivets viktigste bidrag til et bærekraftig samfunn. Utfordringen er å sikre at miljøtiltak bidrar til å styrke bedriftenes konkurransekraft, og at denne ikke svekkes gjennom særnorske krav.

Mange av målene for Norges innsats innen miljø- og utviklingsspørsmål er gitt i de internasjonale forpliktelser Norge påtar seg gjennom konvensjoner og FN-toppmøter. Miljøpolitikken må ha et globalt perspektiv. Hvorledes disse forpliktelser gjennomføres, og hvorledes aktørene trekkes med i dette arbeidet, vil imidlertid ha stor betydning både for kostnadene og mulighetene for å nå målene. Handlingsplanen for bærekraftig utvikling er derfor viktig. I Norge må vi utnytte våre nasjonale, ressursmessige fortrinn.

Regjeringen la tidligere i år frem globaliseringsmeldingen "En verden av muligheter" (St.meld. nr. 19 (2002-2003)). Der pekes det på vår tids største utfordringer; fattigdom og miljøets tilstand. Dette til tross for at verden som helhet har opplevd store fremskritt i forrige århundre. I globaliseringsmeldingen legger Regjeringen vekt på at verdiskaping, fattigdomsbekjempelse og bærekraft henger sammen. Utfordringen er å sørge for at alle land og befolkningsgrupper får nytte av de muligheter for verdiskaping som globaliseringen skaper. Verdiene må fordeles på en mer rettferdig måte. Miljø og ressurser må forvaltes på en forsvarlig måte nasjonalt og globalt.

NHO slutter seg til at det er nødvendig med en helhetlig strategi for verdiskaping, velferd og utvikling. NHO vil også peke på at dersom målene om fattigdomsbekjempelse og bærekraftighet skal nås, må tradisjonelle tilnæringsmåter suppleres med partnerskap med privat næringsliv og frivillige tiltak. Dette fremhever også Regjeringen i globaliseringsmeldingen "...private aktørers finansielle og menneskelige ressurser er helt nødvendige for å nå FNs tusenårs mål".

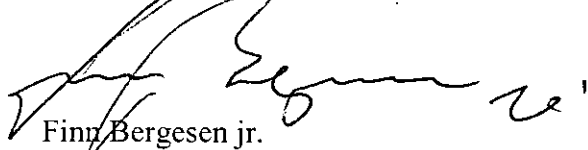
NHO ser det derfor som viktig at både næringsorganisasjoner og enkeltbedrifter deltar aktivt i gjennomføringen og utviklingen av dette arbeidet. Både for næringslivet og andre aktører har arbeidet med bærekraftig utvikling gitt viktige impulser til egen virksomhet i de siste tiårene. Dette erfaringsgrunnlaget må benyttes når arbeidet skal konkretiseres.

I den vedlagte høringsuttalelsen utdyper vi våre synspunkter på hva som er næringslivets rolle og bidrag når målsettingene om bærekraftig utvikling skal implementeres. De viktigste elementene er:

- **Arbeidet med bærekraftig utvikling i Norge må ses i en internasjonal og europeisk sammenheng. Blant annet har EU gjennom Lisboa-strategien utviklet et omfattende sett indikatorer, også på miljø og det sosiale feltet. Det skisserte indikatorutvalget i handlingsplanen blir derfor viktig, og NHO ønsker å delta i dette.**
- **Staten er en betydelig markedsaktør og integrering av miljøhensyn i driften av statlige virksomheter er essensielt. Regelverket for offentlige innkjøp blir viktig i dette arbeidet.**
- **Nasjonale strategier for økt satsing på FoU og økt kommersialisering av forskning må også ha konkrete planer med hensyn til forskning og kommersialisering på miljøområdet, gjerne også på bransjenivå.**
- **Energipolitikken må styrkes for å sikre sikker forsyning og forutsigbare priser. Det vil kreve både ny utbygging og redusert forbruk.**
- **Mer målrettet satsing på Næringsutvikling i Sør gjennom partnerskap med norsk næringsliv. NHO ønsker et konkret samarbeid med norske myndigheter.**

NHO ønsker med dette innspillet å fortsette samarbeidet med Regjeringen i arbeidet med Nasjonal Agenda 21. Vi står selvfølgelig til disposisjon for å diskutere vårt innspill videre muntlig.

Vennlig hilsen
NÆRINGSLIVETS HOVEDORGANISASJON

Finn Bergesen jr.
administrerende direktør

NHOs høringsuttalelse til skisse til nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling – Nasjonal Agenda 21

Uttalelsen er disponert i følgende hoved- og underavsnitt:

1. Innledning

2. Miljø og samfunnsansvar

- 2.1 NHOs engasjement - et overblikk
- 2.2 Rapportering av HMS og bærekraftig utvikling
- 2.3 Helse- og miljøfarlige kjemikalier
- 2.4 Naturressurser – Skog
- 2.5 Forskning og innovasjon for en bærekraftig utvikling
- 2.6 Miljømerking, miljøledelse og miljøvaredeklarasjoner
- 2.7 Hvordan kan myndighetene stimulere ansvarlige bedrifter?
  - 2.7.1 Økonomiske, juridiske og andre virkemidler for samhandling
  - 2.7.2 Staten som viktig markedsaktør

3. Fattigdomsbekjempelse og næringsutvikling

- 3.1 Norsk utviklingspolitikk
- 3.2 Handel
- 3.3 Strategi for Næringsutvikling i Sør (NIS)
- 3.4 utfordringer og løsningsforslag
- 3.5 Fattigdomsbekjempelse og involvering av norsk næringsliv – konkrete tiltak

4. Energi- og klimapolitikken

5. Organisering av oppfølgingen av nasjonal handlingsplan

1. Innledning

Næringslivet er en viktig del av samfunnsutviklingen. Bedrifter har en sentral rolle dersom vi skal oppnå en bærekraftig utvikling som sikrer økonomisk vekst og stabilitet, ivaretar miljøhensyn og bidrar til å bekjempe fattigdom. Utgangspunktet er at bedriftene skaper overskudd som kommer samfunnet for øvrig til gode. For å skape overskudd er våre bedrifter avhengige av konkurransedyktige rammebetingelser. For bedriftene er det å oppnå lønnsomhet og å ivareta hensyn til miljø og sosial trygghet ikke et "enten eller". Det er snarere et "både og". En bærekraftig bedrift er avhengig av å skape verdier for medarbeidere, kunder og eiere, men også av å oppnå tillit fra opinion, kunder og myndigheter.

Bærekraftighetsbegrepet i Norge har i for stor grad vært knyttet til miljøpolitikken alene, uten å se nasjonale mål og virkemidler på dette området i sammenheng med effekten av disse for den sosiale og økonomiske pilaren. Det er derfor prisverdig at handlingsplanen legger opp til en samlet fremstilling av de tre pilarene. Handlingsplanen bærer imidlertid fortsatt preg av manglende integrering mellom de tre pilarene, der interaksjonen mellom mål og virkemidler for hver av pilarene ikke er tilstrekkelig beskrevet.

NHO-fellesskapet (med landsforeninger og bransjeforeninger) har arbeidet svært aktivt med spørsmål knyttet til bærekraftig utvikling gjennom lang tid, i nært samarbeid med våre medlemsbedrifter. Dessverre er omfanget av næringslivets arbeid og engasjement med bærekraftig utvikling og næringsutvikling i utviklingsland ikke like godt kjent i ulike miljøer, noe som også gjenspeiles i skissen til handlingsplan.

NHO ser både sterke og svake sider ved skissen slik den nå foreligger. Vi innser at det vil være en balansegang mellom omfang og konkretiseringsgrad av handlingsplanen. På samme måte er det en balansegang mellom fremstilling av allerede vedtatt politikk på områder som er sentrale for å bidra til en bærekraftig utvikling nasjonalt og internasjonalt, og nye konkrete initiativ som kommer fra andre aktører i dialogen, slik som NHO og næringslivet.

Norges aktive rolle i arbeidet med bærekraftig utvikling forutsetter en nasjonal politikk, som sikrer næringslivets konkurransekraft og evne til investeringer og innovasjon.

2. Miljø og samfunnsansvar

2.1 NHOs engasjement - et overblikk

Partnerskap med næringslivet er av avgjørende betydning for å få til en bærekraftig utvikling både nasjonalt og internasjonalt. Ofte vil bedriftene sitte med nøkkelen til de praktiske løsningene når mål og gode intensjoner skal gjennomføres i praksis.

Helt siden NHO ble stiftet i 1989, har organisasjonen på vegne av 16.000 medlemsbedrifter vært engasjert i arbeid med menneskerettigheter, etikk, arbeidet mot korrupsjon og samfunnsansvar generelt. Allerede i 1992 fikk NHO et eget rådgivende utvalg for etikk. Fra 2000 omfatter utvalgets mandat også samfunnsansvar. Formålet med etikkarbeidet har vært å øke den etiske bevisstheten og kompetansen i næringslivet. NHO har holdt en rekke konferanser og utgitt en serie publikasjoner (se opplisting på siste side) relatert til etikk og samfunnsansvar, herunder også spørsmål knyttet til globalisering og fattigdomsbekjempelse. NHO har finansiert og deltatt aktivt i utarbeidelsen av verktøy for måling og rapportering av hvordan bedrifter følger opp sine etiske verdier (VerdiRegnskap).

På miljøområdet kan det fra de senere års arbeid bl.a. nevnes utvikling av avtaler mellom myndighetene og næringslivet når det gjelder avfall og emballasje, miljørapportering, SO₂ reduksjon, miljømerking av produkter, utvikling av håndbøker og regelverk for miljøkrav i offentlige innkjøp, spredning og tilretteleggelse av ISO- og EMAS-sertifisering i ulike bransjer, kvotesystem og andre virkemidler for å begrense utslipp av klimagasser og NO_x, utforming av avgiftspolitikken på miljøområdet mv. Viktige hensyn har vært å sikre at miljøresultater og oppfyllelse av forpliktelser kan oppnås så effektivt som mulig og der innsatsen gir mest mulig miljø for pengene. NHO har dessuten deltatt aktivt i utviklingen av Svanen og Miljøvaredeklarasjoner, i GRIP senter for bærekraftig produksjon og forbruk, Miljøfyrtårnet osv. NHO har også vært representert både i toppmøtet i Johannesburg og i Rio som del av den norske delegasjonen.

Siden 1987 har NHO gjennom sitt Arbeidsmiljøfond brukt flere hundre millioner kroner på å bygge opp og overføre kunnskap om helse, arbeidsmiljø og sikkerhet. NHO er i dag en sentral nasjonal støttestøtte på området. NHO har vært en pådriver for å få gjennomført tiltak for å redusere sykefraværet og øke yrkesdeltakelsen. Sammen med Regjeringen og arbeidslivets parter for øvrig, har NHO inngått en intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv.

I 2002 inngikk NHO en samarbeidsavtale med World Business Council for Sustainable Development, og er i dag deres representant i Norge. Dette er en naturlig videreføring av NHOs arbeid med bærekraftig utvikling over mange år, tatt i betraktning den stadig sterkere internasjonale orienteringen av norsk næringsliv.

NHO-fellesskapet er aktive når det gjelder å bistå medlemsbedriftene og utvikle synspunkter på virkemidler innenfor miljø, energi og sosiale sider ved bærekraftighetsarbeidet. Det er etablert ulike fora på området, bl.a. miljøpolitisk forum, energipolitisk forum, klimapolitisk utvalg, HMS-forum mfl. Det er flere eksempler på at næringslivet og bransjer selv tar initiativ og ønsker å være en pådriver i

arbeidet med bærekraftig utvikling. Ofte skjer dette i samarbeid med myndigheter, miljøorganisasjoner og internasjonale søsterorganisasjoner. Her følger noen **eksempler** på den omfattende aktiviteten som foregår:

- Prosessindustriens Landsforening (PIL): Programmet "Responsible Care", aktivt arbeid på HMS og kjemikalieområdet gjennom "Kjemikalieprogrammet".
- Byggenæringens Landsforening (BNL): Utarbeidelse og oppfølging av "Nasjonal handlingsplan for bygg- og anleggsavfall", herunder returordning for PCB-forurensede isolerglassruter og oppfølging av Økobygg.
- Reiselivsbedriftenes Landsforening (RBL): Aktiv satsing på miljø og HMS i nært samarbeid med GRIP.
- Tekniske Entreprenørers Landsforening (TELFO): Tatt initiativ til "Norsk handlingsplan for utskifting av PCB-holdige lysarmaturer".
- Oljeindustriens Landsforening (OLF): Samarbeid med myndighetene om nullutslipp til hav.
- Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening (FHL): Miljøtiltak knyttet til havbruksnæringen.
- Energibedriftenes landsforening (EBL): Samarbeid for utvikling av "grønne sertifikater".
- Teknologibedriftenes Landsforening (TBL): Bredt HMS-arbeid.
- "Miljøtiltak Maling og Lakk": Samarbeid mellom flere bransjer, brukere og myndigheter (koordineres av GRIP).
- Treforedlingsindustriens bransjeforening: Bransjeprojektet Levende Skog.

NHOs regionforeninger er engasjert i mange ulike samfunnsområder, flere også når det gjelder bærekraftig utvikling. Som et eksempel kan nevnes NHO Nordland, som bidrar aktivt i arbeidet med å få rekruttert flere Miljøfyrtårn-sertifiserte bedrifter.

2.2 Rapportering av HMS og bærekraftig utvikling

NHO arbeider aktivt for at næringslivet skal bli stadig bedre på HMS- og bærekraftsrapportering som verktøy for kontinuerlig forbedring. Rapporteringen bør knyttes til konkrete handlingsplaner. Rapporteringskrav må tilpasses bransje og størrelse. Også for offentlig virksomhet vil slik rapportering gi resultater og økt innsats.

Aktiv rapportering av næringslivets innsats på området har vært en sentral del av arbeidet med bærekraftig utvikling, slik det ble anbefalt i Agenda 21 fra Rio-møtet i 1992. I mer enn ti år har det derfor blitt utviklet hjelpemidler, anbefalinger og metoder for slik rapportering. Takket være denne innsatsen har norsk næringsliv ligget godt fremme med slik rapportering både for selskaper og produksjonssteder. Det gjelder både bredde i antall små og større bedrifter og i kvalitet. Det er dokumentert bl.a. ved at norske bedrifter har hevdet seg godt i internasjonale konkurranser på området. Norske bedrifter vant derfor to av klassene i den europeiske miljørapporteringsprisen i 2002. NHO har hatt sekretariatet for den nasjonale miljørapporteringsprisen de siste årene.

I flere bedrifter benyttes rapporteringen til å sette interne mål for miljø og bærekraftig utvikling som går langt utover krav fra offentlige myndigheter. Det har konkret effekt både for utslipp, energibruk, innkjøp, sertifisering i henhold til EMAS og ISO-standarder, og andre sider ved bedriftenes bærekraftighetsarbeid. Slike rapporter retter seg mot aksjonærer, kunder, ansatte og deres familier, skoler, lokale politiske miljøer, miljøorganisasjoner, miljøforvaltningen mv. Gjennom en slik aktiv rapportering forpliktes bedriften og dens ledelse. Internkontrollarbeidet styrkes ved å dokumentere måloppnåelse innenfor disse områdene.

Det er viktig at kravene til rapportering og dokumentasjon ikke blir så omfattende og kostbare at de blir en byråkratisk byrde både for bedrifter og annen virksomhet. Innsatsen må stå i forhold til de praktiske resultatene. Ikke minst gjelder det små og mellomstore bedrifter. Endringer i regnskapsloven må vurderes med et slikt utgangspunkt.

I de senere år har flere bedrifter arbeidet med å utvikle rapportering om de sosiale sidene ved virksomheten. Dette gjelder særlig de større selskapene, men NHO har også gjennomført noen pilotprosjekter med VerdiRegnskap (etisk regnskap) i små og mellomstore bedrifter. For rapportering om bedriftenes sosiale ansvar i forhold til lokalsamfunn og menneskerettigheter, er vi i en tidlig fase i utviklingen av relevante metoder og indikatorer. Det vil gå tid før det er rimelig å forvente enighet om standardisert rapportering. De sosiale utfordringene vil være forskjellige avhengig av størrelse, bransje og geografisk lokalisering. Dette bør reflekteres også i de forventninger myndigheter og interessegrupper har til rapportene.

Når miljøinformasjonsloven gir offentlige myndigheter og kommuner økte forpliktelser vil slik rapportering også kunne få stor betydning. NHOs erfaring er svært positiv med aktiv rapportering. At både sterke og mindre sterke sider blir offentlig, er et viktig skritt mot en mer bærekraftig praksis. Det er selvsagt ikke nok at retorikken er god, det må også bli en bedre substans i arbeidet. Rapportering er da grunnleggende.

2.3 Helse- og miljøfarlige kjemikalier

Helse- og miljøfarlige kjemikalier utgjør en særskilt utfordring, samtidig som kjemikalier bidrar positivt til bærekraftig utvikling. Industrien har tatt egne initiativ og vil samarbeide med myndighetene for å bygge opp kunnskap som beslutningsgrunnlag for sikrere håndtering av kjemikalier. Den nasjonale handlingsplanen på området må tilpasses det som blir EUs nye kjemikalierregelverk.

NHO er enig i at helse- og miljøfarlige kjemikalier, spesielt de farligste miljøgiftene, utgjør en særlig utfordring i forhold til bærekraftig utvikling. Handlingsplanen peker på at utslippene av de farligste miljøgiftene er redusert de siste årene. Ikke minst gjelder dette utslipp av tungmetaller og enkelte organiske miljøgifter fra industrielle prosesser, der utslippsreduksjonene fra norsk industri har vært over 90 prosent. Norsk industri er ledende i å anvende beste tilgjengelige teknikker.

Kjemikalier er nødvendige innsatsvarer og hjelpemidler i nær sagt alle samfunnsmessige aktiviteter. De må ha egenskaper som er tilpasset sitt formål. Dette gir et stort antall kjemiske stoffer (50 000 på det europeiske marked). Utfordringen er å redusere utslipp og sikre bruken av stoffer som har en uakseptabel helse- og miljørisiko. Videre må det sikres trygg håndtering og forsvarlig bruk av de kjemikalier som finnes. Bare en liten andel av disse stoffene har egenskaper tilsvarende de farligste miljøgiftene. Det er derfor viktig å få frem kunnskap som gjør det mulig å identifisere hvilke stoffer og bruksområder som utgjør en risiko og rette innsatsen inn mot disse. Dette kan bare løses gjennom et omfattende og ressurskrevende internasjonalt samarbeid. Næringslivet støtter derfor intensjonen og målene for forslaget til EUs nye kjemikalielovgivning (REACH), men påpeker at forslaget må forenkles for å kunne gjennomføres. NHO forutsetter at den nasjonale handlingsplanen for kjemikalier blir fullt ut tilpasset EUs nye lovgivning på området.

Norske bedrifter deltar gjennom et internasjonalt industriinitiativ, og i samarbeid med OECD, i å fremskaffe dokumentasjon for 1000 høyvolumkjemikalier innen 2004. Norsk industri deltar også i finansieringen av internasjonale forskningsprogrammer som skal fremskaffe metodegrunnlag for å forstå og vurdere kjemikaliers helse- og miljøeffekter.

NHO mener for øvrig at det er en svakhet at handlingsplanen bare omtaler kjemikalier som miljøproblem, uten samtidig å berøre de positive effekter av den omfattende innovasjon og utvikling på dette området for andre sider av bærekraftighetsutfordringene. Mange av landevinningene på dette området er en forutsetning for økt matvareproduksjon, bedret helse og økt levealder i mange fattige land. Økt tilgang på rent drikkevann i utviklingslandene vil ikke kunne gjennomføres uten kjemikalier. Dette er bare ett eksempel på samspill mellom industriell utvikling og innovasjon i industriland og bærekraft i utviklingsland.

2.4 Naturressurser – Skog

Skogindustrien bidrar til bærekraftig skogbruk gjennom prosjektet Levende Skog. NHO forventer at skogindustrien trekkes aktivt med i omleggingen av norsk skogpolitikk.

Regjeringen vil målrette virkemiddelbruken i primærskogbruket og legger opp til en omlegging av skogpolitikken. Landets skogindustri har sin basis i fornybart råstoff fra skogen. Skogen har også andre verdier knyttet til tema som biologisk mangfold, biobrensel, klima, rekreasjon og opplevelse.

Vi forutsetter at industrien vil trekkes aktivt med i arbeidet når nye virkemidler og ny politikk skal utformes på området og når skogprogrammet skal lages. Det må gis langsiktige og forutsigbare signaler om ressurstilgangen fra skogen. En bærekraftig utvikling i skogbruket må ivareta både økonomiske, miljømessige og sosiale forhold.

I forhold til miljøregistreringer vises det til kriterier og indikatorer for bærekraftig skogbruk i Norge som er utviklet i bransjeprogrammet Levende Skog. Vi ber om at dette verdifulle materialet blir brukt.

2.5 Forskning og innovasjon for en bærekraftig utvikling

Nasjonale strategier for økt satsing på FoU og økt kommersialisering av forskning må også ha konkrete planer mht. forskning og kommersialisering på miljøområdet, gjerne også på bransjenivå. Fokuset på norske markedsmuligheter på miljø- og energiområdet må sikres i den nye enheten for innovasjon og internasjonalisering.

NHO ønsker å samarbeide aktivt med myndighetene for å utnytte mulighetene i Polens ECOFUND for norske bedrifter. Norske myndigheter må involvere næringslivet i EØS-avtalens virkemidler overfor de nye medlemslandene i EU.

Det ble på forhånd varslet at handlingsplanen for bærekraftig utvikling skulle ses i sammenheng med Regjeringens handlingsplan for en helhetlig innovasjonspolitik som skal legges frem høsten 2003. Det er positivt. Forskning og innovasjon er avgjørende for å få til en bærekraftig utvikling. Handlingsplanen bør derfor enda tydeligere understreke betydningen av å se forskning på miljø og bærekraftig utvikling i sammenheng med innovasjon og kommersialisering av miljøeffektive løsninger. Det er bl.a. avgjørende å få til et godt samspill internt i og mellom de nye divisjonene i Forskningsrådet. Særlig gjelder det forholdet mellom divisjon for strategiske satsinger (med hovedansvar for bl.a. bærekraftig utvikling og velferd og samfunnsutvikling) og divisjon for innovasjon og brukerrettet forskning. Den nye enheten for innovasjon og internasjonalisering (SND, Eksportrådet mfl.) vil også ha betydning i denne sammenheng. I miljøatsingen, så vel som i satsingen på innovasjon, er det viktig med langsiktige og forutsigbare rammebetingelser.

Det er også viktig at Norge er aktive i forhold til EUs initiativ og programmer. Ikke minst gjelder det EUs 6. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling (6RP). Flere av de sju prioriterte forskningstemaene i 6RP er relevante. Det ene heter spesifikt "sustainable development, global change and ecosystems". Som eksempel kan nevnes at Abelia (NHOs bransjeforening for IKT-bedrifter) er prosjektleder for en større prosjektsøknad i 6RP som gjelder elektronikkbransjens miljøutfordringer. Norske bransjeforeninger kan spille en viktig rolle i europeiske miljøforskningsprogrammer, i tillegg til enkeltvirksomheter og FoU-institusjoner. EUs handlingsplan for miljøteknologi er også en prosess vi bør følge nøye. Det er et potensial for norske virksomheter når det gjelder teknologi- og kunnskapseksport som ikke er utnyttet fullt ut.

Bransjeprogrammer har vist seg å gi handlingsplaner og innovasjon. Offentlige midler utløser vesentlig større bidrag og innsats fra næringslivet side som gir nybrottsarbeid for bærekraftig

utvikling. Her vil aktive bransjer kunne identifisere, utforme og sette i gang tiltak for å ta hånd om sin del av den nasjonale handlingsplanen.

NHO mener også at det er svært positivt at Norge de senere år er blitt medlem og deltar med finansiering av Polens ECOFUND. Gitt en bedre organisering, kan dette gi økte muligheter for eksport av norsk miljøteknologi og -kompetanse. Dessverre har dette ikke blitt fulgt opp i tilstrekkelig grad til nå, men NHO håper det kan bedres i fremtiden.

I henhold til den nye EØS-avtalen skal både EFTA og Norge bidra med store beløp i forbindelse med EUs utvidelse. Dette vil også for norsk næringsliv kunne by på nye muligheter for prosjektsamarbeid med næringslivet og myndigheter i de nye medlemslandene. Her kan norsk kompetanse innen teknologi og ledelses- og miljøsystemer spille en rolle. Det er viktig at norske myndigheter nå involverer næringslivet i bruken av disse virkemidlene.

2.6 Miljømerking, miljøledelse og miljøvaredeklarasjoner

Markedsløsninger for bedre miljø vil på noen områder få positive bidrag ved merking av produkter og sertifiseringsordninger.

Miljømerking kan gjøre det lettere for forbrukere og bedrifter å ta miljøriktige valg. Norge har mindre utvalg av miljømerkede produkter i handelen enn våre naboland.

Innføring av miljøledelsessystemer (EMAS og ISO) profesjonaliserer og systematiserer miljø- og bærekraftighetsarbeidet, ikke bare for bedrifter, men også for offentlige virksomheter. Det er avgjørende at de bedrifter som påtar seg slike investeringer, også blir belønnet i markedet. Fra privat sektor er det kjent at slik sertifisering i noen bransjer (for eksempel underleveranser i bilindustrien) settes som forutsetning for å være leverandør. Det bør på tilsvarende måte være et fortrinn for bedrifter å ha slik sertifisering ved leveranser til offentlig sektor innenfor de rammer som regelverket for offentlig innkjøp setter. Dessverre er dette ikke tilfelle i dag.

På samme måte kan det være relevant å ta hensyn til forhold som HMS-standarder, menneskerettigheter, lokale økonomiske ringvirkninger og andre forhold ved offentlige anbud, for eksempel når det gjelder bistandsprosjekter. Det er imidlertid neppe noen standarder eller sertifiseringsordninger på det sosiale området som i dag har tilstrekkelig utbredelse og legitimitet til at bedrifter, som bruker disse, bør foretrekkes, fremfor bedrifter som på annen måte kan dokumentere god praksis og fremdrift for håndtering av denne typen utfordringer.

Miljøfyrtårn er et viktig virkemiddel for miljøforbedringer i små og mellomstore bedrifter. Miljøfyrtårn representerer en viktig nisje i markedet for miljøledelses- og miljømerkingssystemer. Flere europeiske land har vist interesse for modellen "Miljøfyrtårn", og ordningen kan derfor også bli en norsk "eksportartikkel". Miljøfyrtårn skal etableres som en stiftelse fra 1. januar 2004. Det er nødvendig at myndighetene yter økonomisk støtte i denne overgangsfasen, slik at vi kan sikre et godt og effektivt virkemiddel i miljøarbeidet i norske virksomheter.

NHO og BNL etablerte i 2002 på eget initiativ en stiftelse for Miljøvaredeklarasjoner, og derved tar næringslivet en ledende rolle i dette arbeidet i Norge. Utviklingen skjer i samarbeid med myndigheter, forskningsmiljøer og offentlige og private virksomheter. Arbeidet finansieres av NHO og bedriftene.

2.7 Hvordan kan myndighetene stimulere ansvarlige bedrifter?

2.7.1 Økonomiske, juridiske og andre virkemidler for samhandling

Både økonomiske og juridiske virkemidler er nødvendig for å møte miljøutfordringene, men NHO mener at samarbeidstiltak bør foretrekkes med den modenhet miljøarbeidet har i dag.

Frivillige tiltak bygget på samarbeid og samhandling gir ofte mest fleksibilitet og er også den mest kostnadseffektive måten å oppnå ønskede resultater på. På emballasjeområdet og for mange produkter (elektroniske og elektriske produkter, hvitevarer mv.) har avtaler mellom myndighetene og ulike bransjer om gjenvinning vist seg å være effektive med gode miljøresultater. Gjenbruk, resirkulering og behandling av avfall, også spesialavfall, finner en effektiv organisering og sikres finansiering. Avtaler som forhandles frem kan skape betydelig fleksibilitet hvis fokus rettes mot å nå mål og ikke mot hvordan disse nås.

Spesialavfallsområdet generelt er en stor og gjenværende utfordring, både ut fra de mange aktører som må medvirke og fordi kostnadene for sluttbrukerne av mottak er høye. Det har vist seg i praksis at ordninger som Ruteretur (hvor det nå ikke koster mer å levere et PCB-forurenset vindu enn et ordinært vindu på avfallsmottaket), har ført til at mengden vinduer som ble levert til mottak ble firedoblet på kort tid. Dette uten særlig informasjon om ordningen.

NHO mener det bør utredes videre om nye muligheter til å finansiere og organisere levering av spesialavfall som kan føre til at mer av det farlige avfallet kommer til mottak og ikke havner i naturen. Innsamlingen hemmes ofte av at det er svært dyrt å levere avfall til mottak, samtidig som det er liten kontroll fra myndighetenes side med at regelverk følges. Erfaringer fra organisering av avtaler kan være en av flere modeller som vurderes. Dette gjelder særlig historisk avfall som ikke var kvalifisert som farlig på tidspunktet det ble tatt i bruk. For nye produkter bør sluttbehandlingskostnadene ligge innbakt i prisen på kjøpstidspunktet.

Myndighetene og industrien har samarbeidet aktivt for å oppfylle målet om null miljøskadelige utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten innen 2005. Industrien har i fellesskap etablert et mål om null utslipp av produsert vann, borekaks og slam ved nye utbygginger i de områdene som omfattes av utredningen om konsekvenser av petroleumsaktivitet hele året i havområder fra Lofoten og nordover (ULB). Det er en strengere praktisering av nullutslippsmålet enn i St. meld. nr. 58 (1996-1997) og nr. 12 (2001-2002). Det er i tråd med føre var-prinsippet og følger av disse områdenes spesielle sårbarhet og betydning for fiskeriene. Etter NHOs oppfatning gir dette sammen med en rekke risikoreduserende tiltak et viktig grunnlag for vurdering av spørsmålet om petroleumsvirksomhet i nordområdene hele året. Økt virksomhet i nord betyr dessuten at industrien bygger opp beredskap som vil være tilgjengelig ved ulykker i skipstransporten, for eksempel ved transport av olje fra Russland. Slik økt beredskap vil styrke oljevernet som Kystverket og SFT har ansvar for. Det vil bli utarbeidet en egen høringsuttalelse angående ULB som vil bli oversendt Olje- og energidepartementet.

Økonomiske tiltak kan frembringe motiveringsfaktorer, dersom utformingen har basis i miljøhensyn. Bensin med avgift gradert etter blyinnhold er et eksempel. Sammen med innføring av katalysator, ga det raskt ønskede resultater. Det er dessverre flere eksempler på at grønne avgifter i hovedsak har fiskale effekter og små eller ingen miljøeffekter. I andre eksempler har slike avgifter blokkert for bedre og mer fleksible løsninger. Økonomiske virkemidler kan også ha uheldige effekter på konkurransevnen for virksomheter som er utsatt for konkurranse fra andre land. I noen tilfeller har det hindret omlegging til andre og mer effektive virkemidler, ikke minst vurdert ut fra hensyn til global miljøeffektivitet og overføring av teknologi og kompetanse til land som har store behov, slik som tidligere Øst-Europa og utviklingsland. Avgift på CO₂ er et slikt eksempel.

Reguleringer og kontrollmekanismer er nødvendige for å hindre farlig og uakseptabel adferd, og for å sikre forutsigbare rammebetingelser som fremmer innovasjon og verdiskaping. Bruk av lov- og regelverk **alene**, er imidlertid ofte lite egnet til å fremme kontinuerlig forbedring, siden de mest effektive løsningene er vanskelige å forutsi eller forutbestemme. Rettslige og politiske virkemidler for å ta opp samfunnsansvar internasjonalt, bør først og fremst fremmes gjennom internasjonalt avtaleverk, ikke norske særordninger.

NHO mener myndighetenes rolle bør være å stimulere bedriftene til egenaktivitet. NHO har en grunnleggende tillit til markedsdrevne og frivillige tiltak som springer ut av den enkelte bedrifts og

bransjes utfordringer når det gjelder bærekraftig utvikling. Kunder og omverdenen stiller krav til produkter og produsenter. Bedriftene tilpasser seg dette og legger om virksomheten deretter. Slik kan markedet bli en pådriver for å fremme bærekraft, etiske holdninger og adferd. Risikoen for negativ medieeksponering basert på informasjon fra pressgrupper virker som en uformell kontroll. Det kan være vel så effektivt som formelle verifikasjons- eller revisjonsordninger. Jo mer miljøutfordringene blir knyttet til produkter og de mange diffuse og små utslipp, desto viktigere blir det at markedet og forbrukerne etterspør miljøeffektive løsninger.

2.7.2 Staten som viktig markedsaktør

Staten bør i løpet av 2004 vise til konkrete nye eksempler på at det stilles miljøkrav (eventuelt HMS-krav) ved offentlige innkjøp. Dette er viktig for at NHO fortsatt skal motivere bedrifter til å satse på miljøsertifisering og mer miljøeffektive produkter. For noen bransjer er det offentlige som innkjøper helt avgjørende for å kunne få gjennomført bærekraftige løsninger.

Det er positivt at handlingsplanen angir at Regjeringen vil videreføre Grønn stat i full skala, slik at all statlig virksomhet integrerer miljøhensyn i sin drift. At statlige etater og virksomheter innen utgangen av 2005 skal ha innført miljøledelse som integrert del av organisasjonens styringssystemer, vil virke positivt.

Alle deler av det offentlige må stille høye krav og utnytte mulighetene som lovverket om offentlig anskaffelser gir; både ved å ta miljøhensyn ved innkjøp av varer og tjenester og ved en mer avansert holdning til energibruk i nye bygg. Dette vil ha stor betydning for etterspørselen av mer miljøeffektive løsninger. Det offentlige kjøper for eksempel inn mellom 30 og 40 prosent av alle varer og tjenester i bygg- og anleggsnæringen. En endret praksis der det offentlige blir en mer krevende kunde, vil derfor ha stor betydning både direkte og indirekte i hele verdikjeden. Offentlig sektor er her helt avgjørende for en mer miljøvennlig utvikling i næringen. Økt fokus på livssyklus kostnader vil bidra til at utbygger velger løsninger som bruker mindre energi og gir lavest mulig miljøbelastning over tid. Det er viktig at utbygger ikke bare ser på investeringskostnader på byggetidspunktet alene.

Gjennom arbeidet i GRIP har NHO erfaring med at dialog med leverandører kan være svært verdifullt ved etablering av innkjøpsspesifikasjoner som er mer miljøeffektive. Regelverket for offentlig innkjøp gjør at utforming av anbud er helt avgjørende for å sikre at miljø- og ressurshensyn blir ivaretatt. NHDs veileder for miljøkrav ved offentlige innkjøp er et viktig verktøy for å redusere usikkerheten knyttet til i hvilken grad det kan stilles miljøkrav. Det er positivt at denne snart foreligger.

3. Fattigdomsbekjempelse og næringsutvikling

NHO ser det som en del av næringslivets samfunnsansvar å bidra til å redusere global fattigdom. NHO støtter handlingsplanens vurdering av at fattigdomsbekjempelse er helt avhengig av et næringsliv som skaper verdier. Bare slik kan de fattige landene redusere sin bistandsavhengighet og oppnå en sunn økonomisk og sosial utvikling. NHO er også enig i at globaliseringen har skapt helt nye muligheter for næringsutvikling og fattigdomsbekjempelse. I dag investeres fem ganger så mye privat kapital til utviklingslandene som det bevilges i offentlig bistand. Offentlig bistand har stagnert og ligger nå på under 0,3 prosent av BNI som gjennomsnitt for industrilandene.

En viktig utfordring er at svært lite av private investeringer går til de minst utviklede land (MUL-landene). Disse landene får bare 2 prosent av de private investeringene som tilflyter utviklingslandene. Når slike land ikke tiltrekker seg utenlandsk kapital, går de også glipp av teknologi- og kunnskapsoverføring. Dermed undergraves videre økonomisk utvikling. Til tross for store fremskritt i de siste tiårene, lever fortsatt over én milliard mennesker på et inntektsnivå langt under eksistensminimum. Fattigdomsproblemet gjelder en rekke land, men er spesielt bekymringsfullt i de fattigste landene (MUL-land). Her har utviklingen gått fra vondt til verre. I tillegg til fattigdom

kommer akutte matkriser, HIV/AIDS, malaria og tuberkulose samt politisk og sosial uro. Utviklingen truer ikke bare landene selv, men stabilitet og sikkerhet i hele verdenssamfunnet.

NHO har samarbeidet med norske myndigheter om både strategier og konkrete tiltak for utvikling av privat sektor og fattigdomsbekjempelse. At bedriftene opptre samfunnsmessig ansvarlig (Corporate Social Responsibility, CSR) er en sentral del av NHOs arbeid på området. Strategi for næringsutvikling i Sør (NIS), som NHO har medvirket aktivt til, kan bare virkeliggjøres ved at næringslivet og myndighetene i fellesskap gir den et reelt innhold. Blant annet gjennom partnerskap i utviklingsarbeidet skal norsk bistand gjøres mer målrettet og effektiv. Dette ligger til grunn for det nære samarbeidet mellom NHO og bistandsmyndighetene, for eksempel gjennom opprettelsen av NHOs Sekretariat for Bistand og Næringsutvikling i 2002, finansiert av NORAD.

NHO ser behov for at handlingsplanen her kan bli mer operativ og konkret. En konkretisering av hvorledes næringslivet skal involveres gjennom partnerskap og på andre måter for å nå målene om næringsutvikling og fattigdomsbekjempelse i utviklingslandene, vil være positivt. Erfaringene og eksemplene fra blant annet NIS Fase II kunne med fordel vært benyttet.

Viktige aktuelle utfordringer og dilemmaer i norsk bistand, for eksempel knyttet til bruk av økonomiske incentiver i virkemiddelapparatet, blir nærmere utdypet nedenfor.

3.1 Norsk utviklingspolitikk

Norsk utviklingspolitikk er endret de seneste årene for å bli mer målrettet. Bilateral bistand er konsentrert til de fattigste landene med hovedvekt på Afrika. I 2003 er bistanden mer enn 14 milliarder kroner (0,93 prosent av BNI i 2003). Norge har sammen med andre givere medvirket til at forventet levealder er økt og utdanningsnivå er bedret.

Det er samtidig et faktum at de landene vi har støttet, nesten uten unntak har forblitt i "klientrollen". Utviklingshjelpen har vært velment, men neppe vellykket. En viktig grunn er at bistanden ofte har gått til prosjekter som ikke har styrket landenes økonomiske utvikling. Målet må nå være å støtte etablering/videreutvikling av privat sektor. Dermed sikres private investeringer med den teknologi- og kunnskapsoverføring som vil følge med. Det betyr at mer av bistanden må innrettes mot næringsutvikling og mot samarbeid med privat sektor. Tre stikkord blir viktige:

- Godt styresett, med lovgivning og rammevilkår som støtter opp under privat sektor.
- Identifikasjon av sektorer med størst potensial.
- Partnerskap mellom offentlig og privat sektor.

Når det gjelder partnerskap har både NHO og mange av våre medlemsbedrifter konkrete erfaringer som det kan trekkes på. Samarbeid med arbeidslivsorganisasjoner, myndigheter, enkeltbedrifter, fagforeninger og frivillige organisasjoner har i mange land gitt gode resultater. Målrettet næringsutvikling vil ikke minst resultere i utenlandske investeringer, teknologi og kunnskapsoverføring.

3.2 Handel

Det er i dag økt vilje i de vestlige land til å rette opp urettferdige skjevheter i verdenshandelen. Dette avspeiles også i viktige holdningsendringer i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) slik handlingsplanen angir. Grunnforutsetningen er markedsadgang til de rike land for produkter som fattige land kan eksportere. Det er dessuten økende vilje til å begrense omfattende subsidiering av egen landbruksproduksjon, særlig eksportsubsidiering, som har presset prisene på verdensmarkedet og dermed undergravet utviklingslandenes mulighet til å selge egne landbruksprodukter nasjonalt og internasjonalt. Norge må bidra på dette feltet.

Norge har fra 1. juli 2002 åpnet for toll- og kvotefri innførsel av varer fra MUL-landene. Men toll- og kvotefrihet er ikke i seg selv nok for å øke handelen. Norge må også bistå slike land med kvalitetsforbedringer og eksport- og markedskompetanse, slik at produktene deres har en reell sjanse på markedet. Dette illustrerer igjen betydningen av partnerskap.

3.3 Strategi for Næringsutvikling i Sør (NIS)

Regjeringens strategi for Næringsutvikling i Sør understreker at dette skal være et viktig innsatsområde for norsk utviklingspolitikk. Det fremheves at norsk næringsliv er en ønsket og nødvendig partner. Et viktig element er å få flere norske investeringer i utviklingslandene. Det forutsetter incentivordninger som kan muliggjøre dette.

Problemet er at strategien har vært vag om iverksettelsen. Vi har derfor hatt en periode uten konkrete tiltak. Det gjør at de bedrifter som kan være ”spyspisser” i gjennomføringen, har orientert seg mot andre markeder. NHO håper at handlingsplanen kan avhjelpe dette.

3.4 utfordringer og løsningsforslag

NHO vil peke på følgende elementer for en videre konkretisering som kan åpne for samarbeid og partnerskap:

3.4.1. Næringslivets rolle i norsk utviklingspolitikk

Den politiske interessen for å få norsk næringsliv med i utviklingssamarbeidet er tydeliggjort bl.a. ved at NHO har fått en særskilt oppgave i å koordinere næringslivets synspunkter. Vi mener at norsk næringsliv har helt spesielle nisjer av kompetanse som vil være av stor betydning for å nå tusenårsmålene. Det gjelder bl.a. innen olje og gass, vannforsyning, alle aspekter av energiforsyning og utnyttelse av naturressurser som fisk og skog. Disse områdene har betydelig potensial for partnerskap og samarbeid mellom myndigheter, bedrifter og frivillige organisasjoner.

På den annen side må det aksepteres at alle bedrifter arbeider ut fra forutsetningen om et fornuftig økonomisk resultat av nye prosjekter. Ingen virksomhet kan ta for stor økonomisk eller politisk risiko. Bedriftene kan derfor ikke gå inn i utviklingsland uten å ha sikret nødvendig økonomisk risikoavlastning. For å få norske bedrifter til å engasjere seg i større målestokk, må myndighetene derfor stille de nødvendige virkemidler og incentiver til rådighet i større omfang enn vi hittil har sett. En holdning som går på at all bistand i prinsippet skal være ubundet, bidrar ikke til å legge til rette for et norsk næringslivsengasjement.

3.4.2. Nyanser i debatten om avbinding av bistand

Norske leveranser av varer og tjenester kan ofte fortone seg som dyre fordi Norge har et høyt kostnadsnivå. Når det gjelder enkle vareleveranser, vil det utvilsomt være mye å spare på det åpne, internasjonale marked. Så enkelt er det ikke når det dreier seg om prosjektutvikling og mer kompliserte vareleveranser med en lengre tidshorison. Her vil ofte bruk av lokale leverandører og lokal arbeidskraft, opplæring og kompetanseutvikling, teknologioverføring, vedlikehold og oppfølging etter levering være nødvendig. Dessuten bør det stilles krav om å ivareta grunnleggende menneskerettigheter og om klare holdninger til korrupsjon. Når slike krav utvikles i anbudsdokumentene, blir det ikke lenger snakk om billigste bud; men om ”best buy”. Det er slike vurderinger vi tar til orde for i NHO. Vi ønsker nyanser inn i debatten om avbinding, ikke minst fordi mange viktige konkurrentland velger en pragmatisk tilnærming, der de fortsetter å tilgodese eget næringsliv ved leveranser av varer og tjenester. NHO forventer at handlingsplanen forholder seg til denne problemstillingen også når det gjelder norske bedrifter.

3.5 Fattigdomsbekjempelse og involvering av norsk næringsliv – konkrete tiltak

Den endelige handlingsplanen bør ta utgangspunkt i NIS-strategien og utvikle den videre til et konkret program. Norsk næringsliv må være en sentral partner.

Skissen til nasjonal handlingsplan kan med fordel utdype konkrete forslag til måloppnåelse som kan øke norsk næringslivs rolle som partner i norsk bistand og som aktør i utvikling av privat sektor i de fattige landene. NHOs eget engasjement, vårt samarbeid med bistandsmyndighetene, vår rolle som bindeledd mellom myndigheter og enkeltbedrifter kan være del av en slik konkretisering. Som en illustrasjon på en utnyttet mulighet for næringslivsinvolvering nevner vi at norsk næringsliv hittil ikke er invitert til å delta i den nasjonale koordineringsgruppe som Utenriksdepartementet har nedsatt i forbindelse med milleniumsmålene. I andre nordiske land er næringsorganisasjonene med i tilsvarende grupper.

Den endelige handlingsplanen bør ta utgangspunkt i NIS-strategien og utvikle den videre til et konkret program. Det betyr at norsk næringsliv i langt større grad enn i dag må involveres i relevante institusjonsbyggingsprosjekter, som rådgivere for utforming av regelverk og lovgivning og ikke minst, som partnere i de enkelte bedrifts- og næringsutviklingsprosjekter. Dette bør i de nærmeste år føre til et samarbeid mellom norske myndigheter og næringslivet om følgende oppgaver:

- Operasjonalisering av infrastrukturprosjekter
- Utvikling av partnerskap (Private/public partnerships)
- Anbudsspesifikasjoner
- Konkret gjennomføring av NIS

4. Energi- og klimapolitikken

Energipolitikken har behov for økt fokus for å begrense underdekningen av kraft. Tiltak er nødvendig både for å få økt utbygging og redusert forbruk. Klimapolitikken må gjennom dialog bringe frem kostnadseffektive løsninger. Bruk av avgift bør avløses av kvotesystem.

NHO ser det som en fordel om bærekraftighetsstrategien også kan bidra aktivt til å stimulere næringspolitiske utfordringer som er av nasjonal og nordisk karakter. Et slikt viktig område er den manglende balanse mellom forbruk og produksjon av elektrisitet. Det er vanskelig å tenke seg en troverdig politikk for bærekraftig utvikling som ikke omfatter energibruk og produksjon. NHOs dokument "Energipolitikk 2010 – økende mangel eller bedret tilgang" inneholder en lang rekke konkrete anbefalinger som både vil virke på bruk, overføring og produksjon av energi.

Det er NHOs vurdering at den nåværende politikken på området som avspeiles i handlingsplanen, på langt nær er tilstrekkelig til å avverge en stadig mer alvorlig brist på elektrisitet, ikke bare på kort sikt, men også mer langsiktig. Norge er nå avhengig av import av kraft i år med gjennomsnittlig nedbør. Vi har kraftmangel i tørre og kalde år. Næringslivet og forbrukerne kan ikke leve med at kraftprisene stadig oftere blir urimelig høye, og at kraftforsyningen tidvis svikter. Det er i så fall energipolitikken som må forbedres, ressursene har vi. Det tar mange år å bygge ut ny produksjon eller skape nye muligheter for kraftimport gjennom kabler. Det er for sent å sikre krafttilgangen når forbruk og tilbud er i fundamental ubalanse.

Faren for urimelig høye kraftpriser og endog rasjonering vil øke i årene som kommer. De virkemidler som Regjeringen hittil har anvist for å sikre en bedre kraftbalanse, er for svake. Det avspeiles også i handlingsplanen. For å snu denne utviklingen er det etter NHOs syn nødvendig å:

- Sørge for bedre rammebetingelser slik at kraftutbyggingen kommer i gang igjen. Utbygging av gasskraft er etter NHOs syn nødvendig for å gi en tilstrekkelig og stabil kraftdekning. Også økt tilgang på vindkraft og vannkraft, inkludert opprustning og modernisering vil bidra positivt.
- Satse på mer effektiv energibruk, fornybar energi, energi fra gjenvinning av spillkraft fra industrien, energi fra avfall og vannbåren varme for å begrense behovet for ny kraft.

- Sikre økt fleksibilitet for å kunne håndtere svingninger i kraftproduksjonen. Det omfatter bruk av olje og gass, kabler til utlandet og andre tiltak for tørrårssikring.

Virkingen av usikker og dyr kraftdekning vil selvsagt være negative for verdiskaping og sysselsetting i Norge. Dessuten vil vår mangel på kraft gi økte utslipp både av klimagasser og andre forurensninger i våre naboland. Med innføring av kvotesystem for klimagasser i EU-landene fra 2005 vil kraftimport få ytterligere økte kraftkostnader fra kull- og andre varmekraftanlegg i våre naboland.

Skissen til handlingsplan har inkludert noen flere tiltak på energiområdet, men har fortsatt store mangler, særlig når det gjelder tiltak rettet mot å øke tilgangen på ny kraft. NHO mener også at det bør settes i verk vesentlig flere tiltak for å begrense forbruket av kraft i husholdninger og i privat og offentlig tjenesteyting, hvor veksten i forbruket har vært særlig sterk. Bl.a. bør Enova utvikle langsiktige støtteordninger mot husholdningene som kan stimulere til en mer effektiv energibruk og bruk av flere energibærere til oppvarmingsformål. Det vil også ha stor betydning om avskrivningsreglene for tekniske installasjoner i bygg får samme avskrivningssats som maskiner og utstyr for øvrig. Det vil stimulere aktivt til energieffektive løsninger i bygg, som står for 40 prosent av all stasjonær energibruk i Norge.

Incentiver for økt produksjon av bioenergi må ikke utformes slik at konkurranseforholdet forrykkes negativt i forhold til virkeslag som anvendes som råstoff i treforedlingsindustrien. Konkurransen bør skje på markedsmessige vilkår.

NHO mener at norske myndigheter ennå ikke har gjennomført den dialogprosessen med næringslivet om klimapolitikken som Stortinget har forutsatt. Ikke minst har utviklingen i EU gjennom 2003 skapt helt nye forutsetninger, også for utvikling av et tidlig norsk kvotesystem. Dette er derfor et område hvor vi mener at handlingsplanen bør avvente de videre drøftelser med næringslivet før det tas stilling til utforming av et norsk tidlig kvotesystem på områder hvor det ennå ikke er virkemidler i dag. Vi må ha et globalt perspektiv på den nasjonale klimapolitikken.

Et system med omsettelige utslippskvoter for offshore-næringen og andre sektorer med CO₂-avgift i dag, vil være langt mer effektivt enn en avgift. Det vil det sikre størst mulig miljøeffekt til lavest mulig kostnad. Det vil også redusere globale, regionale og lokale helse- og miljøeffekter samtidig.

Elektrisitetsproduksjon er i global sammenheng en stor kilde til CO₂-utslipp. Bruk av naturgass som primærenergikilde gir vesentlig reduksjon av CO₂-utslipp i forhold til olje og særlig kull. Norske naturgassreserver ligger forholdsvis nær store forbrukssentra. Økt anvendelse både innenlands og i det europeiske marked vil gi betydelige miljøgevinster.

5. Organisering av oppfølgingen av nasjonal handlingsplan

I skissen til handlingsplan bes det om konkrete tilbakemeldinger når det gjelder videre organisering og oppfølging.

5.1. Politisk forankring

Den politiske forankringen av det videre arbeidet med handlingsplanen bør ligge i Finansdepartementet.

Koordineringen på tvers av sektorer og interesser er av avgjørende betydning. Bruk av økonomiske virkemidler og incentiver vil være en del av oppfølgingen av handlingsplanen. NHO forutsetter at næringslivets organisasjoner involveres i det videre arbeidet.

5.2 Videreutvikling av møteplasser mellom ulike aktører

Det eksisterer allerede mange fysiske og elektroniske møteplasser som bør utnyttes mest mulig. Det kan være nyttig å foreta en vurdering av hvilke møteplasser som er viktigst i dagens situasjon. Et godt eksempel på en viktig møteplass er nasjonalkomiteen for internasjonale miljøspørsmål som ledes av miljøvernministeren. Vi ser ikke behov for at myndighetene tar initiativ til nye, permanente møteplasser i denne omgang.

For å sikre en effektiv gjennomføring av handlingsplanen bør det derimot opprettes ad hoc tiltaksgrupper sammensatt av relevante aktører. Disse gruppene skal ha klare mål og tidsrammer og løse konkrete utfordringer.

For næringslivets innsats har det vist seg at bransjeprogrammer har hatt gode effekter, der bransjene selv, i samarbeid med myndighetene og andre aktører, identifiserer problemer, utformer tiltak og iverksetter disse. På den måten blir næringslivet engasjert og får eierskap til problemstillingene, i tillegg til at de bidrar med egeninnsats og midler.

5.3 Strategi for informasjonsarbeidet

NHO er positiv til å bruke eget nettverk for å bidra med informasjon til bedrifter på områder hvor det er enighet om mål og virkemidler.

Ifølge handlingsplanen arbeides det med et forslag til informasjonsstrategi, uten at denne er nærmere beskrevet. Informasjonsarbeidet bør primært gjøres gjennom eksisterende kanaler og organisasjoner. Det er viktig at informasjon tilpasses og skreddersys de ulike målgruppene. NHO er positiv til å bruke eget nettverk for å bidra med informasjon til bedrifter på områder hvor det er enighet om mål og virkemidler. Vi har gode erfaringer med dette fra flere tidligere tiltak, ikke minst på HMS-området og i avtaler mellom myndighetene og næringslivet. Myndighetene må unngå å bruke ressurser på informasjonskampanjer som ikke er målrettet og knyttet til konkrete tiltak og målgrupper.

5.4 Konkretisering av ulike samfunnsaktørers bidrag i "partnerskapsstafetten"

NHO ønsker fortsatt å være en sentral partner i arbeidet for en bærekraftig utvikling i nasjonal og internasjonal sammenheng. Næringslivet har en nøkkelrolle for å få til en bærekraftig utvikling. Vi viser her til de ulike forslag til tiltak og samarbeid som er beskrevet i høringsbrevets ulike kapitler. Vi er positive til nye samarbeidsinvitasjoner fra myndighetene og andre aktører.

5.5 Indikatorutvikling

Gode indikatorer er av avgjørende betydning, og NHO ønsker derfor å delta i det planlagte indikatorutvalget.

Det finnes allerede flere indikatorsett på området bærekraftig utvikling. SSB har en sentral rolle i norsk sammenheng. NHO har i flere år utviklet konkurranseevneindekser med internasjonal sammenligning, som også inkluderer miljø, energi og sosiale forhold. NHO mener det kan være hensiktsmessig å se på det arbeidet som EU har gjort gjennom Lisboa-strategien. Der er det utviklet et omfattende sett indikatorer også på miljø og det sosiale området. Da kan utviklingen på ulike områder i Norge sammenlignes med hva andre land oppnår.

Oversikt over noen publikasjoner fra NHO og landsforeningene innenfor området bærekraftig utvikling. De fleste finnes tilgjengelige på hjemmesidene til NHO (www.nho.no).

I tillegg er det utarbeidet mange andre publikasjoner på området.

Noen eksempler er gitt nedenfor:

Publikasjoner Samfunnsansvar:

- Norsk utviklingspolitikk – hvorfor skal næringslivet engasjere seg? (mars 2003)*
- Bedriftenes Samfunnsansvar (2003)*
- Globale regler (2002)*
- Globalisering (nordisk samarbeid, 2002)*
- Standpunkt korrupsjon (2000)*
- Ansvarlig engasjement, bedrifter i konfliktområder (2002)
- Sjekkliste Menneskerettigheter (1998)*
- Internasjonal satsing og menneskerettigheter, frivillige organisasjoner som kunnskapsbase (1997)*
- Samarbeid for utvikling - partnerskap mellom bedrifter og frivillige organisasjoner. Utgis høsten 2003

Publikasjoner Miljø:

- Energipolitikk 2010 – økende mangel eller bedret tilgang (2003)
- Klimapolitikk, fakta og argumenter (1997)
- Diverse posisjonsdokumenter nasjonalt og internasjonalt på klimaområdet
- Felles miljømål for fiskeri- og havbruksnæringen (2003) Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening mfl.
- Felles arbeidsmetodikk og rapporteringsformat for arbeidet med nullutslipp 1999-2000 (1999) Oljeindustriens Landsforening
- Utslipp til luft fra oljeindustrien - tiltak, kostnader og virkemidler (1999) Oljeindustriens Landsforening
- Årlige rapporter om utslipp fra olje- og gassvirksomheten - Oljeindustriens Landsforening *
- Grønn serie - HMS-informasjon til bedrifter (løpende) Prosessindustriens Landsforening
- Potensialet for mer miljøeffektiv energibruk og produksjon i norsk prosessindustri (2002) Prosessindustriens Landsforening
- Helse, miljø og sikkerhet - håndbok for verkstedindustrien (2002) Teknologibedriftenes Landsforening

NHOs publikasjoner kan fås ved henvendelse til Bjørn Hansen, tlf 23 08 82 51, e-post: bjorn.hansen@nho.no.

Andre publikasjoner bestilles direkte fra den enkelte landsforening.

* også tilgjengelig på engelsk